

сеансов логопедического массажа, в зависимости от возраста детей. Кроме того, рассматриваются основные показания и противопоказания к выполнению логопедического массажа, у детей с речевыми нарушениями.

Ключевые слова: логопедический массаж, приемы массажа, логопедическая работа, показания и противопоказания к применению массажа.

Potapenko O.M. Improving children's speech&therapy massage.

This article discusses the problem of improving children's speech and therapy massage. Presented massage as part of a comprehensive medical, psychological and educational work for correcting various speech disorders. Pointed speech disorder in which the recommended logopaedic massage and its positive effects on the body. The article presents the main goals of which is used logopaedic massage, and basic techniques of massage of the area where it is executed. Marked, on the recommendation of doctors, which conducted logopaedic massage. Specified for which articulation and facial muscles, tone and volume of the exercises should pay particular attention to a speech therapist, when examining the child. The appointment of massage. In addition, the article discusses the need for personal hygiene and health of children must comply speech therapist, speech therapy when performing massage. Considered equipment and office equipment, where the massage. Described in detail the basic body place, which should be a speech therapist and child during the massage. The article presents a procedure for the several sessions and therapy massage, depending on age. Also, outlines the main indications and contraindications to do speech therapy massage, children with speech disorders.

Keywords: logopaedic massage, massage techniques, Speech Therapy job contraindications and indications to do massage.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2014 р.

Статтю прийнято до друку 30.09.2014 р.

Рецензент: д.п.н., проф.. Шеремет М.К.

УДК: 376-056:37.015.3

**ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ
В СИСТЕМІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ**

Романенко О. В.

доктор психологічних наук,
старший науковий співробітник

З ускладненням різних сторін буття людини в сучасних умовах все більшого значення набуває проблема ефективної комунікації та встановлення взаєморозуміння між учасниками соціальної взаємодії. Особливо актуальною ця проблема є стосовно дітей з мовленнєвими порушеннями, що обумовлює необхідність пошуку ефективних шляхів формування в них повноцінної комунікативної діяльності.

У вітчизняній науці представлено різні аспекти досліджень комунікативної діяльності дітей із порушеннями мовлення (О.О. Алмазова, Ю.Ф. Гаркуша, О.Є. Грибова, Б.М. Гриншпун, О.В. Ковилова, С.Ю. Конопляста, В.В. Коржевіна, І.С. Кривов'яз, І.В. Мартиненко, О.С. Павлова, О.О. Слинько, Л.Г. Соловійова, П.А. Харитоновна, М.К. Шеремет та ін.). Вчені визначають типові труднощі та відхилення у становленні комунікативних умінь і навичок у осіб з первинною мовленнєвою патологією, що значно ускладнює їх міжособистісне спілкування в різних видах діяльності. Своєрідний емоційний розвиток цих дітей, наявність подвійного дефіциту мовленнєвих і комунікативних здібностей, несформованість ініціальних мотивів спілкування складає підґрунтя для виникнення та закріплення в структурі особистості таких якостей, як замкнутість, негативізм, підвищена вразливість, тривожність, невпевненість у власних можливостях. У зв'язку з цим актуалізується потреба у психологічному супроводі цих дітей, що має здійснюватися на всіх етапах їхнього навчання та розвитку та ґрунтуватися на комплексній системі клініко-психологічних, психолого-педагогічних і психотерапевтичних заходів [2, с. 246].

Метою даної статті є визначення особливостей застосування соціально-психологічного тренінгу в системі психологічної допомоги дітям з тяжкими порушеннями мовлення (далі – діти із ТПМ).

Психологічна допомога дітям із ТПМ має бути специфічною як за цільовою направленістю, так і за організацією процесу. У системі психокорекційних заходів необхідно враховувати складну структуру та своєрідність розвитку цих дітей у поєднанні біологічних та соціальних чинників, ступінь вираженості відхилень у формуванні особистості та характер соціальних впливів. Об'єктом психолого-педагогічної корекції виступає особистість в цілому з її індивідуальними особливостями, установками, а не окрема функція чи ізольоване психічне явище. Специфічною рисою психокорекції є створення умов для прояву природних рушійних сил психічного та особистісного зростання, провідними з яких виступають система відношень особистості та діяльність [3].

Психологічний супровід дітей із ТПМ ґрунтується на обізнаності психолога щодо загальних та

індивідуальних особливостей їхнього психічного та особистісного розвитку. Мовленнєві недоліки істотно впливають на соціальну позицію дитини, на її ставлення до навколишнього світу, успішність провідної діяльності та соціальної взаємодії. Різноманіття емоційних і поведінкових розладів у цих дітей обумовлюють необхідність інтенсифікації пошуку шляхів підвищення якості та доступності психологічної допомоги. Тому при розробці психокорекційної програми психолог має орієнтуватися не на певний теоретичний напрямок, а намагатися застосовувати найбільш оптимальні засоби впливу, що базуються на різних теоретичних підходах.

У залежності від того, що набуває пріоритетного значення при з'ясуванні причин складнощів у особистісному розвитку, визначають психодинамічний, поведінковий та феноменологічний (гуманістичний) підходи. Теорії, що лежать в основі певного психотерапевтичного напрямку, включають модель особистості клієнта та систему певних засобів психотерапевтичного впливу на неї. Робочі моделі визначають характер інтервенцій, які застосовуються психологом, тривалість курсу психокорекції, вибір методів, характер взаємодії та бажаний результат. Таким чином, психолог розглядає ситуацію клієнта та картину його поведінки через своєрідну призму, що створена принципами теорії і практики самого терапевта. Це обумовлює певний спосіб сприймання психологом проблеми клієнта та визначає стратегії й тактики психотерапевтичного впливу [1].

У системі психотерапевтичної роботи з дітьми молодшого шкільного та підліткового віку найбільш адекватним є застосування поведінкового підходу. Цей підхід передбачає акцентування уваги на середовищі та модифікацію неадаптивної поведінки клієнта, що може бути реалізовано в соціально-психологічному тренінгу. Метою його проведення є попередження та корекція порушених взаємин із соціумом у дітей із ТПМ, формування у них комунікативних умінь та соціальних навичок.

Проведення вправ спрямовано на розвиток таких комунікативних умінь:

- описи поведінки, тобто повідомлення про те, що спостерігається без оцінювання та приписування мотивів. Такий зворотний зв'язок, що ґрунтується на спостереженнях, викликає найменший психологічний захист та найбільше бажання змінити свою поведінку;
- комунікація почуттів – ясне повідомлення про свій внутрішній стан; розуміння та прийняття своїх та чужих почуттів;
- активне слухання – вміння уважно слухати партнера та розуміти його точку зору;
- емпатія – адекватне уявлення про те, що відбувається у внутрішньому світі іншої людини;
- конфронтація – дії однієї людини, спрямовані на те, щоб спонукати іншу людину усвідомити, проаналізувати або змінити своє рішення або поведінку. Продуктивна конфронтація передбачає позитивні взаємини з іншою людиною.

Соціальні навички є сполучною ланкою між особистістю та соціумом. Внаслідок обмежених можливостей дітей із ТПМ, їх недостатнього досвіду спілкування соціальні навички не засвоюються ними повною мірою. У кожну ситуацію соціальної взаємодії ці діти вступають як у нову, що вимагає від них значних енергетичних затрат та призводить до посилення астенизації. Тому цілеспрямоване формування соціальних навичок необхідно здійснювати за певним алгоритмом, з використанням таких засобів, як моделювання, рольова гра, зворотний зв'язок та перенос навички.

Моделювання ґрунтується на розгляді життєвої ситуації, яка пропонується дітям з метою демонстрації певної навички. Кожна навичка складається зі специфічних поведінкових кроків. Необхідною умовою є моделювання цих кроків у правильній послідовності. На одному занятті доцільно вивчати тільки одну навичку. Моделювання проводиться із залученням одного з учасників. Для демонстрації навички використовується не менше двох прикладів.

Заняття проводяться таким чином. Всі учасники групи отримують картки, на яких написані поведінкові кроки. Кожна картка складається з одного поведінкового кроку. Це спонукає дітей до уважного спостереження за проведенням вправи та готовності до обговорення.

Рольова гра являє собою поведінкову репетицію. Її проведення активізує уяву дітей із ТПМ, оскільки їм пропонується уявити певну ситуацію в майбутньому, а не програвати минулі події. Разом із тим попередне обговорення минулих подій, які можуть використовуватися при проведенні навички, стимулюють учасників групи на створення подібних ситуацій у майбутньому. Учасник, який описав ситуацію зі свого життя, стає головною діючою особою та сам вибирає собі партнера для програвання ситуації. З допомогою ведучого ситуація уточнюється: обговорюються обставини, події, що передували цьому, настрої учасників тощо. Перед проведенням гри нагадуються кроки навички. Інші учасники гри стають спостерігачами, оцінюють якість виконання кроку, який вказаний на їх картці.

Зворотний зв'язок, який отримує учасник групи від своїх товаришів, здійснюється шляхом обговорення. Ведучому слід спрямовувати дітей із ТПМ у пошуках висловлювань, підтримувати їхню ініціативу. Після цього ситуацію розігрують інші учасники.

Для переносу навички застосовуються домашні завдання. Учасникам пропонується використати

поведінкову навичку у своєму реальному житті. Не всі діти з ТПМ здатні перенести навичку в реальні життєві ситуації, враховуючи їхні обмежені комунікативні можливості та звужене коло спілкування. Однак у тих випадках, коли це можливо, наступні заняття слід починати з обговорення домашнього завдання.

З метою створення мотивації до проблеми у вступній бесіді залучається власний досвід дітей з ТПМ. Ставиться питання: “Чи траплялися у вашому житті такі ситуації, коли ви про щось хотіли дізнатися від інших людей, але цього не вийшло, спілкування виявилось невдалим?”

При наявності утруднень життєва ситуація вибирається спільно, потім надається інформація про послідовні кроки, моделюється поведінка та група переходить до відпрацювання навички.

Наведемо орієнтовний матеріал для формування соціальних навичок, який може бути застосований у процесі проведення тренінгових занять.

Навичка “Початок бесіди”

Робота над цією навичкою розпочинається з бесіди: “Напевно, в кожного з нас бувають ситуації, коли ми не можемо встановити контакт з іншою людиною, домовитися про щось, не знаємо, як розпочати розмову. Використовуючи цю навичку хоча б раз на день, ми в подальшому зможемо полегшити собі багато складних ситуацій, навчитися більш успішно спілкуватися з людьми”.

Кроки навички:

1. Виберіть правильне місце та час, щоб привітатися з іншою людиною.
2. Трохи поговоріть про щось несуттєве.
3. Вирішіть, чи слухає вас інша людина, чи дивиться вона вам у очі, чи каже вона “м-м, так-так”.
4. Перейдіть до головної теми.

Зміст, що пропонується для моделювання ситуацій: почати бесіду з учителем, обговорити плани на вихідний день з другом тощо.

Навичка “Прийняття критики”

Робота розпочинається з бесіди, що має мотиваційну спрямованість: “Кажуть, що той, хто не вміє приймати критику, схожий на людину з довгими пальцями на ногах, на які легко наступити. Нездатність гідно приймати критику робить нас вразливими”.

Кроки навички:

1. Зрозумій, що тобі говорять, і залишайся спокійним. Пам'ятай про те, що є нерозумні люди, які можуть навмисне казати щось образливе, аби викликати у тебе відповідну реакцію. Не роби їм такої приємності. Твій спокійний вигляд зведе нанівець їх зусилля.

2. Попроси роз'яснень, якщо критика стосується якихось вчинків, рис характеру і здається тобі справедливою. Запитай: “Що ви маєте на увазі?”. Цей крок зробити нелегко. У критиці може бути доля правди. Потрібно прийняти якусь частину слів про себе, визнати факт своєї недосконалості, сказати собі: “Так, я не можу бути ідеальним. У всіх є якісь недоліки. Якщо я визнаю, що я не ідеал, то цим самим дозволю собі робити помилки і дозволяю іншим людям бачити себе недосконалим. Я можу не подобатися комусь, і я приймаю це. Це дозволить мені приймати критику. В чомусь із сказаного я погоджуюсь, а в чомусь – ні”. Якщо критика здається тобі справедливою і стосується таких рис, які ти можеш у собі змінити, подивись на неї з позитивного боку, адже це спонукає тебе до роботи над собою.

3. Відміть реакцію співрозмовника. Якщо ти отримав роз'яснення, скажи, з чим ти погоджуєшся, а з чим – ні. При цьому намагайся почувати себе вільно.

Зміст, що пропонується для моделювання ситуацій: друг називає тебе жадібним, вчитель каже, що твоє письмо дуже неохайне.

Навичка “Як сказати ”ні”

Ця навичка є однією з необхідних умінь при спілкуванні з людьми. Для дітей з ТПМ вона має важливе значення, оскільки внаслідок недостатності досвіду спілкування їм буває важко визначитися: відмовити людині чи погодитися з нею.

Кроки навички:

1. Вислухати прохання спокійно та доброзичливо.

2. Попросити роз'яснення, якщо щось незрозуміло. Можна запитати: “Що ви маєте на увазі?”.

3. Залишатися спокійним і сказати “ні”, якщо прохання не узгоджується з вашими намірами. При цьому “ні” слід говорити, пам'ятаючи про свої цілі, але й враховувати при цьому почуття іншої людини. Можна сказати: “Я бачу, що ви засмучені, але, на жаль, я не можу вам допомогти”.

4. Поясніть, чому ви кажете “ні”. Використовуйте при цьому слова ввічливості. Здатність сказати “ні” та аргументована причина підвищить вашу оцінку в очах інших людей. Можна сказати так: “На жаль, у мене нема часу на це” або: “Я обіцяв в цей час бути в іншому місці”. Якщо ви не відчуваєте потреби у поясненні причини, скажіть просто: “Це не узгоджується з моїми планами”. Пам'ятайте, що коли ми кажемо “ні”, то можемо

відчувати себе винними та самотніми. Важче за все відмовляти близьким людям, які про вас піклуються. Тому в таких випадках варто спільно обговорити варіант, який би задовольнив обидві сторони.

5. Якщо співрозмовник наполягає, а ви чітко визначились, повторіть "ні" без пояснень.

Зміст, що пропонується для моделювання ситуацій: товариш просить почергувати за нього, малознайома людина просить у тебе якусь річ.

Навичка "Прохання про допомогу"

Для дітей з мовленнєвими порушеннями ця навичка є надзвичайно важливою внаслідок несформованості в них ініціальних мотивів спілкування. Звернення за допомогою вони, як правило, замінюють простим повідомленням про власну потребу. Можливість вільно звернутися до іншої людини сприяє розвитку здатності до партнерства, комунікабельності та довіри до інших людей.

Кроки навички:

1. Вирішіть, в чому полягає проблема. Визначте, чи є люди та обставини, що сприяють загостренню цієї проблеми; якщо так, то яким є їхній вплив на вас.

2. Вирішіть, чи дійсно ви хочете отримати допомогу. Подумайте, чи є шляхи для самостійного вирішення цієї проблеми.

3. Подумайте про певних людей, які можуть допомогти вам, і виберіть з них одного. Із усіх можливих помічників виберіть найкращого.

4. Розкажіть людині про свою проблему, попросіть її допомогти вам. Намагайтеся говорити чітко й обґрунтовано, щоб людина добре вас зрозуміла.

Зміст, що пропонується для моделювання ситуацій: учень просить учителя допомогти йому розв'язати задачу, ти просиш продавця в магазині допомогти вибрати подарунок другу.

Навичка "Відстоювання власної думки"

Оскільки діти з ТПМ схильні до відтворення реплік інших людей без додаткового розумового опрацювання, формування цієї навички передбачає стимулювання в їхній самосвідомості здатності до самостійності та стійкості власних суджень.

Кроки навички:

1. Зверніть увагу на те, що відбувається у вашому тілі, коли ви не задоволені: чи напружуються ваші м'язи, стискаються кулаки, з'являються хворобливі відчуття? Подумайте, чим саме ви незадоволені і що б ви хотіли змінити.

2. Подумайте, що трапилося, через що саме ви відчули себе незадоволеним: хтось виявився кращим за вас, вас не помічають, до вас погано ставляться, вас дратують?

3. Подумайте, яким чином ви можете відстояти власні права і виберіть з них найкращий варіант. Якщо ви потребуєте допомоги, порадьтеся з кимось.

4. Виберіть правильно місце й час, щоб висловити свою думку. Вислухайте відповідну думку співрозмовника.

5. Послідовно відстоюйте свою позицію розумним чином.

Зміст, що пропонується для моделювання ситуацій: ти звертаєшся до вчителя, який несправедливо зробив тобі зауваження, тебе не включили в список учасників шкільної вікторини.

Навичка "Подолання звинувачення"

Ця навичка також є дуже важливою для розвитку соціально-комунікативної сфери школярів із ТПМ, враховуючи їх емоційну вразливість, образливість, залежність від інших людей, невпевненість у власних можливостях.

Кроки навички:

1. Подумайте про те, у чому вас звинувачує інша людина. Це звинувачення є правильним чи здається вам несправедливим? В якій формі воно було висловлене?

2. Подумайте про те, чому інша людина вас звинувачує. Може, ви також були несправедливі по відношенню до неї: порушили її права чи зіпсували її речі?

3. Подумайте про те, як можна відповісти на звинувачення. Якщо ви вважаєте, що це непорозуміння, поясніть вашу поведінку, захищайте себе. Якщо звинувачення справедливе – вибачтесь, запропонуйте компенсувати те, що трапилось. Виберіть найкращий спосіб та зробіть це.

4. Пам'ятайте про те, що люди можуть помилятися у своєму розумінні ситуації. Намагайтеся вирішити проблему та прагніть при цьому до збереження доброзичливих стосунків з близькими людьми.

Зміст, що пропонується для моделювання ситуацій: тебе звинувачують у тому, що ти розбив скло; товариш звинувачує тебе у пропажі своїх речей.

Навичка "Вираження подяки"

Оволодіння цією навичкою є надзвичайно важливим при встановленні та підтриманні соціальних

взаємин. Здатність до висловлювання своєї вдячності, що відображає наявність зворотного зв'язку при спілкуванні, сприяє гармонізації відносин, усвідомленню своєї значущості, що позитивно впливає на розвиток комунікативної сфери дітей із ТПМ.

Кроки навички:

1. Оцініть висловлювання чи вчинок іншої людини, за що ви хотіли б їй віддячити. Це може бути комплімент, подарунок або допомога.
2. Виберіть правильне місце та час, щоб подякувати іншій людині.
3. Подякуйте іншій людині. Визначте попередньо, в якій формі це краще зробити: у вигляді подарунку, допомоги або висловіть подяку словами.
4. Скажіть іншій людині, чому ви вдячні їй.

Зміст, що пропонується для моделювання ситуацій: ти дякуєш вчителю за допомогу; ти дякуєш товаришу за пораду.

Таким чином, застосування соціально-психологічного тренінгу в системі психологічної допомоги дітям із ТПМ дозволяє розвинути в них комунікативні здібності та оптимізувати ситуацію психосоціального розвитку в цілому на основі стимулювання таких видів особистісних змін: зміни особистості у процесі міжособистісних взаємин, провідним чинником яких є здатність до соціальної емпатії; зміни особистості на основі співпраці в різних видах діяльності, що дозволяє перевірити ефективність набутих соціальних навичок; зміни особистості в результаті подолання криз розвитку, що супроводжується корекцією несприятливих соціально-психологічних установок та формуванням впевненості у власних комунікативних можливостях. Перспективним напрямом досліджень є розроблення психолого-педагогічних технологій корекції порушень психосоціального розвитку дітей із ТПМ.

Література

1. **Александров А. А.** Психотерапия: [учеб. пособие] / А. А. Александров. – СПб.: Питер, 2004. – 480 с. 2. **Логопсихологія** : навч. посібник. / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак ; за ред. М. К. Шеремет. – К. : Знання, 2010. – 293 с. 3. **Семаго М. М.** Диагностико-консультативная деятельность психолога образования: [метод. пособие] / М. М. Семаго, Н. Я. Семаго [под общ. ред. М. М. Семаго]. – [2-е изд.]. – М. : Айрис-пресс, 2006. – 288 с. – (Библиотека психолога образования).

References

1. **Aleksandrov A.A.** Psihoterapija: uchebnoe posobie. – SPb.: Piter, 2004. – 480 s. 2. **Logopsihologija** : navch. posibnik. / S. Ju. Konopljasta, T. V. Sak ; za red. M. K. Sheremet. – K. : Znannja, 2010. – 293 s. 3. **Semago M. M.** Diagnostiko-konsul'tativnaja dejatel'nost' psihologa obrazovanija: [metod. posobie] / M. M. Semago, N. Ja. Semago [pod obshh. red. M. M. Semago]. – [2-e izd]. – M. : Ajris-press, 2006. – 288 s. – (Biblioteka psihologa obrazovanija).

Романенко О.В. Застосування соціально-психологічного тренінгу в системі психологічної допомоги дітям з тяжкими порушеннями мовлення.

У статті розглядаються особливості застосування соціально-психологічного тренінгу в системі психологічної допомоги дітям з тяжкими порушеннями мовлення. Визначено специфіку психосоціального розвитку цих дітей. Обґрунтовано необхідність надання їм психологічної допомоги, яка має бути специфічною як за цільовою направленістю, так і за організацією процесу. Окреслено психотерапевтичний напрям роботи психолога на основі врахування складної структури та своєрідності їхнього розвитку в поєднанні біологічних та соціальних чинників, ступеню вираженості відхилень у формуванні особистості та характеру соціальних впливів. Визначено доцільність застосування поведінкового підходу в системі психотерапевтичних заходів, що передбачає акцентування уваги на середовищі та модифікацію неадаптивної поведінки клієнта. Запропоновано програму тренінгу, спрямованого на попередження та корекцію порушень взаємин із соціумом у дітей з тяжкими порушеннями мовлення, формування в них комунікативних умінь та соціальних навичок. Представлено матеріал для цілеспрямованого формування соціальних навичок за певним алгоритмом, із використанням таких засобів, як моделювання, рольова гра, зворотний зв'язок та перенос навички. Визначено результативність тренінгу на основі стимулювання таких видів особистісних змін: зміни особистості у процесі міжособистісних взаємин; зміни особистості на основі співпраці в різних видах діяльності; зміни особистості в результаті подолання криз розвитку.

Ключові слова: діти з тяжкими порушеннями мовлення, психологічний супровід, поведінковий підхід, соціально-психологічний тренінг, комунікативні уміння, соціальні навички.

Романенко О.В. Использование социально-психологического тренинга в системе психологической помощи детям с тяжелыми нарушениями речи.

В статье рассматриваются особенности использования социально-психологического тренинга в системе психологической помощи детям с тяжелыми нарушениями речи. Определено специфику психосоциального развития этих детей. Обосновано необходимость предоставления им психологической помощи, которая должна быть специфической как по целевой направленности, так и по организации процесса. Очерчено психотерапевтическое направление работы психолога на основе учета сложной структуры та своеобразия их развития в сочетании биологических и социальных факторов, степени выраженности отклонений в формировании личности и характера социальных влияний. Определена целесообразность использования поведенческого подхода в системе психотерапевтических методов, что предполагает акцентирование внимания на внешней среде и модификацию неадаптивного поведения клиента. Предложено программу тренинга, направленного на предупреждение и коррекцию социальных отношений у детей с нарушениями речи,

формирование у них коммуникативных умений и социальных навыков. Представлено материал для формирования социальных навыков за определенным алгоритмом, с использованием таких методов, как моделирование, ролевая игра, обратная связь и перенос навыка. Обоснована результативность тренинга на основе стимулирования разных видов личностных изменений: личностные изменения в процессе межличностных отношений; личностные изменения на основе сотрудничества в разных видах деятельности; личностные изменения в результате преодоления кризисов развития.

Ключевые слова: дети с тяжелыми нарушениями речи, психологическое сопровождение, поведенческий подход, социально-психологический тренинг, коммуникативные умения, социальные навыки.

Romanenko O.V. Applying socio-psychological training in the system of psychological care for children with severe speech disorders.

Article reviews features of the application of socio-psychological training in the system of psychological care for children with severe speech disorders. The specific nature of psychosocial development of these children has been determined. The necessity of giving them psychological assistance, to be specific than the target orientation and the organization process. Outlined psychotherapeutic direction of the psychologist with due regard to the complex structure and identity of their combined biological and social factors, the degree of severity of abnormalities in the formation of identity and the nature of social impacts. Defined the feasibility of the behavioral approach system psychotherapeutic interventions, which involves focusing on the environment and modification not adaptive customer behavior. A training program aimed at the prevention and correction of disturbed relations with society in children with severe speech disorders, formation of their communication skills and social skills. Submitted material for the formation of social skills targeted by a particular algorithm, using tools such as simulation, role play, feedback and transfer skills. Defined performance of training based on incentives such kinds of personality changes: changes in personality in the process of interpersonal relationships; personality changes on the basis cooperation in various activities; personality changes as a result of crisis management.

Keywords: children with severe speech disorders, psychological support, behavioral approach, socio-psychological training, communication skills, social skills.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2014 р.

Статтю прийнято до друку 27.09.2014 р.

УДК 86-056.313

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ
В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З СИНДРОМОМ ДАУНА**

Савицький А.М.

кандидат педагогічних наук, доцент

Враховуючи значне збільшення кількості дітей в Україні з генетичними аномаліями особливої уваги набуває проблема освітньої та соціальної адаптації дітей з синдромом Дауна. Зокрема залишаються невирішеними питання інтеграції цих дітей до дошкільних та шкільних навчальних закладів. І однією з головних причин цього є достатньо низький рівень розвитку мовлення дітей з синдромом Дауна. Тому актуальною є проблема комунікативних можливостей цих дітей та організації спеціального корекційного навчання з розвитку навичок спілкування дітей з даною генетичною патологією.

Спеціалісти, що здійснюють супровід дітей з синдромом Дауна констатують у них значну затримку мовленнєвого розвитку. При чому, порушення експресивного мовлення виявляються сильнішими, ніж імпресивного. Також відмічається суттєве зниження об'єму активного словника в порівнянні з віковою нормою. Що стосується сприймання мовлення, то запас слів у дітей підліткового віку, за даними вітчизняних та іноземних вчених, відповідає віковим нормативам, а є суттєві відставання у розумінні граматичної будови мовлення. Більшість дорослих людей із синдромом Дауна не просуваються далі початкових стадій у засвоєнні морфологічної системи мови і граматичної будови мовлення. В усному мовленні основні труднощі пов'язані з порушеннями артикуляції звуків. Однак не дивлячись на недостатню сформованість різних компонентів мовлення, діти і дорослі з синдромом Дауна демонструють достатньо високу ефективність невербальної комунікації.

За останні роки значно збільшилась кількість статей, присвячених вивченню цього генетичного захворювання. Та проблема альтернативної комунікації цих дітей залишається найменш розробленою як в науково-дослідному так практичному аспектах. [3, с. 29].

Проблемою фізичної та психічної реабілітації людей з обмеженнями психофізичного розвитку займалися сучасні вітчизняні та іноземні фахівці в галузі корекційної педагогіки та психології (В. Бондар, Ю. Бріскін, Т.Гаврилова, О. Глоба, В. Липа, Б. Сермеєв, В. Синьов, Є. Соботович, Н. Стадненко, В. Тарасун, А. Шевцов, М.Шеремет та ін.)

Провідні дослідники розвитку навичок спілкування дітей з синдромом Дауна сучасного періоду Д. Фідлер,